

25 gündə 27 illik işğala son qoyuldu

İlham Əliyev Zəngilanı bölgənin mühüm nəqliyyat-logistika qovşağına çevirir

Vətən müharibəsinin 25-cü günüdür...

Bütün cəbhəboyu ərazilərdə hələ də gərgin döyüşlər gedir, işğal etdiyi torpaqlarımızdan geri çəkilmək istəməyən düşmən ciddi müqavimət göstərir...

Azərbaycan Ordusu üzərinə düşən şərəfli missiyanı yerinə yetirir. Bəzən bir yaşayış məntəqəsinin alınması üçün günlərlə qanlı döyüşlər aparılır. Təbii ki, 30 ilə yaxın müdafiə istehkamlarının qurulduğu, çətin relyef şəraiti olan bu torpaqların azad edilməsi heç də asan deyil. Hər yaşayış məntəqəsinin azad edilməsi böyük əzm, rəşadət tələb edir...

Amma bu çətin şəraitə baxmayaraq, hər gün üçrəngli bayrağımız yeni bir yaşayış məntəqəsində ucaldılır. Həyəcanverici, qürurla dolu olan bu günlərin hər birində yeni tarix yaradılır: hər gün Azərbaycan bayrağı yeni bir kənddə, yeni bir yüksəklikdə dalğalanır, qələbə xəbərləri bir-birini əvəz edir. İllərlə həsrətində olduğumuz bütün Qarabağ torpağının, havasının qoxusunu ciyərlərimizə doyunca

çəkəcəyimiz günün çox yaxında olacağına hər kəs inanır. Ötən günlər ərzində şəhidlərimiz olsa da, bu, döyüş meydanındakı üstünlüyümüzdə zərrə qədər təsir etməyib. Düşməni ona məxsus olmayan bu torpaqlardan qorxaraq qaçır, igidlərimiz isə Vətən uğrunda hər gün daha da irəli gedir.

2020-ci il oktyabrın 20-sidir...

Müzəffər Ali Baş Komandanımız xalqa müraciətində növbəti qələbə müjdəsini çatdırır: “Şanlı Azərbaycan Ordusu Zəngilan rayonu ərazisinə də daxil olub, girib və yaşayış məntəqələrinin azad olunması təmin edilib. Zəngilan rayonu ərazisində yerləşən yaşayış məntəqələrinin adlarını çəkirəm: Havalı kəndi, Zərnəli kəndi, Məmmədbəyli kəndi, Həkəri kəndi, Şərifan kəndi, Muğanlı kəndi və Zəngilan şəhəri! Zəngilan bizimdir! Qarabağ bizimdir! Əziz xalqım, əziz zəngilanlılar, füzulililər, xocavəndlilər, cəbrayılılar və işğal edilmiş digər rayonların sakinləri, biz öz missiyamızı yerinə yetiririk.

Düşməne layiqli cavab veririk. Düşməni cəzalandırıraq. Düşməni bizim qarşımızda acizdir. Düşmənin belini qırıraq, qıracağıq!”

1400 ilə yaxın yaşı olan qədim türk torpağı

Azərbaycanın cənub-qərbində Ermənistan və İranla sərhəddə yerləşən Zəngilan rayonu strateji cəhətdən böyük əhəmiyyət kəsb edən mövqedə yerləşir. Tarixi məlumatlar azad edilmiş digər ərazilər kimi Zəngilanın da qədim Azərbaycan torpağı olduğunu sübut edir. XIV əsrdə yaşamış məşhur coğrafiyaşünas və tarixçi Həmdullah Qəzvininin yazdığına görə, Zəngilanın əsası hicri tarixinin 15-ci ilində, yeni 636-cı (637) ildə qoyulub. Deməli, Zəngilanın təqribən 1400 ilə yaxın yaşı var.

Tarix üzrə fəlsəfə doktoru Elçin Vəliyev bildirir ki, Zəngilan tarixən türk tayfalarının məskunlaşdığı ərazi olub. Rayonun toponimi də bunu birmənalı şəkildə təsdiq edir. Zəngilanın adı burada yaşayan türk tayfalarının - əvvəllər Asur mənşələrində də məlumat verilib. Asur qaynaqları zəngilərin, eyni zamanda, Urmu gölündən aşağıda yaşadığını açıqlayır.

E.Vəliyev əlavə edir ki, Zəngilan rayonunun ərazisi müxtəlif dövrlərdə ayrı-ayrı inzibati bölgülərə mürəz qalıb. 1828-ci ilə qədər bölgənin ərazisinin Bəsitçaydan qərbə tərəf hissəsi Naxçıvan, şərqə tərəf hissəsi isə Qarabağ xanlığının tərkibinə idi. XIX əsrin əvvəllərində Rusiyanın Cənubi Qafqazı işğal etməsindən sonra yeni ərazi-inzibati bölgüsü aparılır. 1868-ci ildə Yelizavetpol quberniyası yaradılır. Onun tərkibində Şuşa, Yelizavetpol və Zəngəzur qəzaları yaradılır. Yeni bölgüyə əsasən, Zəngilan rayonunun ərazisi Zəngəzur qəzasına daxil edilir.

Tarixçi alim xatırladır ki, 1929-cu ildə Zaqafqaziya Sosialist Federativ Sovet Respublikasının qərarı ilə Zəngilan rayonunun Nüvədi, Toğud, Ernəzir kəndləri, 1946-cı ildə isə 4 min hektar meşə sahəsi Azərbaycandan alınıb Ermənistanla bəzişənib. Son iki yüz ildə vahid sərhədə malik olmayan Zəngilan 1930-cu ilin avqust ayının 8-də müstəqil rayon kimi formalaşmış və onun dəqiq müəyyən olunmuş ərazisi olub. 1967-ci ildə Zəngilana şəhər statusu verilib.

Rayon 1993-cü ilin oktyabr ayında Ermənistan qoşunları tərəfindən işğal olunub. Füzuli və Cəbrayıl rayonları işğal olunduqdan sonra zəngilanlılar 60 gündən çox tam mühasirə şəraitində ermənilərlə vuruşublar. Zəngilanın işğala mürəz qalan ən sonuncu rayon olduğunu söyləyən Elçin Vəliyev vurğulayır: “Nəhayət, 27 ildən sonra Zəngilan düşməni tapdığından xilas oldu. Oktyabrda işğal edilən Zəngilan elə oktyabrda da işğaldan azad edildi. Çox xoşbəxtlik ki, möhtərəm Prezident İlham Əliyev bizə bu möhtəşəm tarixi yaşamağı qismət etdi. Mən bütün zəngilanlılar adından cənab Prezidentə təşəkkür edirəm. Dövlət başçısı bizə bu xoşbəxtliyi özünün qətiyyətli, məqsədyönlü siyasəti nəticəsində bəxş etdi”.

Zəngilandan sonra yol Qubadlıya idi

Füzulinin, Cəbrayılın işğaldan azad edilməsindən sonra başlanılan Zəngilan döyüşləri Vətən müharibəsinin ən uğurlu, düşmənin ən çox itki verdiyi və uzun müddət davam edən hərbi əməliyyatlarındandır. Ümumilikdə, Zəngilan rayonunun bütün ərazisi uğrunda döyüşlər müharibənin son günündək aparılıb və 9 noyabrda rayonun 6 yaşayış məskəni azad edilib. Vətən savaşında Zəngilanın şəhər mərkəzi, 3 qəsəbəsi və 52 kəndi düşməni tapdığından xilas edilib.

25 gündə 27 illik işğala son qoyuldu

İlham Əliyev Zəngilanı bölgənin mühüm nəqliyyat-logistika qovşağına çevirir

Azərbaycan Ordusunun Ali Baş Komandanın əmrləri ilə aparıldığı Zəngilan əməliyyatlarının ilk mərhələsi oktyabrın 18-də başlayıb, iki gün sonra - oktyabrın 20-də uğurla başa çatıb. Oktyabrın 22-də isə rayonun Ağbənd qəsəbəsinin azad edilməsi ilə Arazboyu hərbi əməliyyatlar yekunlaşıb. Bununla da Azərbaycan-İran sərhədi tam nəzarətə götürülüb. Zəngilan uğrunda uğurla aparılan döyüşlər böyük əzmkarlıqla döyüşən Azərbaycan Ordusunu daha irəliyə - Qarabağın cənubuna, Zəngilanın kəndlərinə və Qubadlı rayonu ərazisinə doğru istiqamət götürməsinə imkan yaradıb.

Hərbi ekspert Ədalət Verdiev bildirir ki, Zəngilanın azad edilməsi üçün oktyabrın 18-dən başlayan döyüşlərə, əsasən, Azərbaycan Sərhəd Qoşunlarının komandanlığına tabe olan hərbi hissə və bölmələr cəlb edilmişdi. İki gün davam edən gərgin döyüşlərdən sonra Zəngilan şəhəri düşməni işğalından tamamilə azad edilib. Zəngilanın azad edilməsi ilə Azərbaycan həm İranla, həm də Ermənistanla olan dövlət sərhədlərini bərpa etməyə nail olub.

Ekspertin fikrincə, Zəngilanın ərazisində hazırda inşa edilən müxtəlif təyinatlı obyektlər, rayon və respublika əhəmiyyətli yollar, o cümlədən hava limanı bu rayonda fəaliyyət göstərən və sərhədlərin təhlükəsizliyini təmin edən strukturların fəaliyyətinə müsbət təsir edəcək: “Zəngilandakı hava limanından həm də hərbi yüklərin daşınması üçün istifadə ediləcək. Rayonun digər qonşu rayonlarla əlaqəsini təmin edəcək magistral yolların inşası isə Silahlı Qüvvələrin həm Qarabağ, həm də Şərqi Zəngəzur ərazisində manevr imkanlarını genişləndirəcək. Dövlətimizin apardığı uğurlu fəaliyyət nəticəsində düşmənin 27 il ərzində tamamilə xarabəyə çevirdiyi Zəngilan rayonu yaxın illərdə beynəlxalq əhəmiyyətə malik nəqliyyat və logistika mərkəzlərindən birinə çevriləcək”.

Zəngilan Böyük qayıdış proqramının başlanğıcını formalaşdıracaq

İndi tək zəngilanlılar deyil, bütün məcburi köçkünlər Böyük qayıdışın astanasındadırlar. Zəngilan işğaldan azad edilmiş rayonlar arasında yenidənqurma işlərinə ən tez başlanılan ərazilərdəndir. Artıq Qubadlı, Kəlbəcər, Laçınla yanaşı, Zəngilanın da baş planı hazırlanır. Yenidənqurma işlərinin ən innovativ layihələr əsasında həyata keçirilirdiyi Zəngilanın 1-ci, 2-ci, 3-cü Ağalı kəndlərini əhatə edən “Ağıllı kənd” pilot layihəsi icra edilir. Layihə əsasən, 5 komponent - yaşayış, istehsal, sosial xidmətlər, “ağıllı kənd təsərrüfatı”, alternativ enerji sahələri üzrə reallaş-

dırılır. Ərazidə ilk olaraq tam izolyasiya olunmuş və innovativ tikinti materiallarından istifadə olunmaqla 200 fərdi evin tikintisi nəzərdə tutulub.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə inşa edilən ikinci beynəlxalq hava limanı da Zəngilandadır. Laçın, Füzuli hava limanları kimi, Zəngilan hava limanının da inşa edilməsi və istismara verilməsi bölgənin canlanmasına səbəb olacaq. Bu hava limanları yükdaşıma, sərnişin xidmətləri göstərməklə yanaşı, hərbi məqsədlər üçün də istifadə ediləcək. Bütün bu işlər yalnız Azərbaycan dövlətinin vəsaiti hesabına, başqa ölkələrdən heç bir kredit götürülmədən icra edilir. Dövlət başçısının düşünülmüş iqtisadi siyasəti bu gün dövlətə Qarabağ və ətraf rayonlarda yenidənqurma işlərini öz maliyyə imkanları hesabına aparmağa imkan verir. Çünki Azərbaycan ötən illər ərzində yalnız ordunu gücləndirmək üçün maliyyə resursları yaratmayıb. Düşməni gec-tez torpaqlarımızdan qovacağına əmin olan Azərbaycan hələ müharibə başlamamışdan əvvəl azad ediləcək ərazilərdə quruculuq, bər-

pa işlərinin aparılması üçün maliyyə resursları yaratmaqla post-müharibə dövrünə hazırlaşmış.

Erməni qəsbkarlarının tamamilə dağıtdığı Zəngilan bu gün yenidən qurulmaqla ona qovuşmaq arzusunda olan sakinlərinin görüşünə hazırlaşır. Dövlətimizin maliyyə dayanıqlığı, görülən işlərin sürəti Zəngilan köçkünlərinin tezliklə öz doğma yurdlarına qayıdacağına təminat verir.

Prezident İlham Əliyev artıq zəngilanlılara şad xəbər verərək bu rayona ilk köçkünlərin qısa müddətdə köçəcəyini açıqlayıb: “Zəngilan rayonundakı “smart village” - “ağıllı kənd” kimi nöqtəvi layihələr var. İndi digər rayonların hərəsində bir pilot layihə həyata keçirəcəyik ki, insanları qaytara bilək. Mən vaxt müəyyən etmək istəmirəm, lakin düşünürəm ki, - düşünürəm yox, lap dəqiq deyirəm, - Zəngilana ilk köçkünlər gələn il, bəlkə də bu ilin sonuna qədər köçəcəklər. Başqa kəndlərdə də bir il müddətində köçmək olar. İri şəhərlərin bərpası isə yəqin ki, vaxt tələb edəcək, lakin biz bunu mərhələli şəkildə planlaşdıracağıq. Tikinti, məskunlaşma mərhələli şəkildə

aparılaacaq. Amma bu da çox mürəkkəb işdir, təkə tikinti baxımından deyil, logistika, insanların iş ilə, dolanışıq vasitələri, torpaq sahələri, texnika ilə təmin edilməsi - bunlar, çox böyük həcmli işlərdir, onu öz vəsaitimiz hesabına yerinə yetiririk, biz hər hansı kreditlər üçün müraciət etməmişik, əgər kimsə kömək etmək istəsə, əlbəttə, şad olarıq, istəməsələr, bu işləri özümüz görməliyik”.

Milli Məclisin deputatı, iqtisadçı Vüqar Bayramov deyir ki, Zəngilan rayonu çox yaxın zamanlarda Böyük qayıdış proqramının başlanğıcına çevriləcək: “Azad edilmiş ərazilərimiz arasında ilk məskunlaşdırmanın aparılacağı rayonlardan birinin Zəngilan olacağı gözlənilir. Zəngilan həm də “ağıllı kənd” modelində qurulan ilk pilot rayon olacaq. Artıq bu rayonda “ağıllı kənd”in qurulması işləri başa çatmaq üzrədir”.

Zəngilanın iqtisadi potensialının geniş olduğunu nəzərə çarpdıran deputat rayonda bunun üçün kifayət qədər resursların olduğunu söyləyir. İqtisadçı əlavə edir ki, təbii ehtiyatlarına görə Azərbaycanın seçilən bölgələrindən olan Zəngilanda qızıl, mis və digər faydalı qazıntı yataqlarının olması bu rayonun sənaye məhsullarının istehsal potensialını xeyli artırır. Zəngilanda tək sənaye üçün deyil, həm də kənd təsərrüfatının inkişafı üçün əlverişli imkanlar var. Hələ işğaldan əvvəlki dövrlərdə bu rayonda heyvandarlıq, o cümlədən aqrar sektor inkişaf edərək iqtisadiyyatda xüsusi paya malik ola bilib. Ona görə də Zəngilanı kənd təsərrüfatı baxımından da vacib rayonlardan birinə çevirmək olar.

Vüqar Bayramov Zəngilanın geniş turizm potensialının olması qənaətindədir: “Zəngilanın təbii kifayət qədər cəlbedicidir. Bu rayonda həm qış, həm də yay turizmi üçün imkanlar var. Zəngilandakı dini, mədəni, hətta müalicəvi turizm imkanlarının mövcudluğu bu rayonun turizm potensialının geniş olmasından xəbər verir”.

Artıq Zəngilanın bərpa və yenidənqurma mərhələsinə qədəm qoyduğunu nəzərə çətdirən iqtisadçı rayonda infrastrukturun, xüsusilə nəqliyyat və logistika infrastrukturunun formalaşdırılması işlərinin həyata keçirildiyini açıqlayır.

Onun sözlərinə görə, Horadiz-Cəbrayıl-Ağbənd dəmir yolu xəttinə inteqrasiya edəcək. Eyni zamanda yeni çəkilən Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbənd avtomobil yolu Hacıqabul-Horadiz-Ağbənd-Zəngəzur dəhlizi magistral avtomobil yolunun bir hissəsi olacaq. Bu yol Zəngilanı Azərbaycanın digər rayonları və Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirəcək. Bu baxımdan həmin yol Zəngilanın infrastrukturunun yenidənqurulmasında çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu infrastruktur logistik baxımdan da olduqca vacibdir. Digər tərəfdən, Zəngəzur dəhlizinin istifadəyə verilməsi Zəngilanın nəqliyyat və logistik imkanlarının daha çox istifadəsinə imkan verəcək. Çünki bu gün Zəngilan rayonunda formalaşan infrastruktur, eyni zamanda, Zəngəzur dəhlizinə inteqrasiya olunacaq ki, bu da rayonun strateji əhəmiyyətini artıracaq faktorlardan biridir”.

İşğal dövründə Zəngilan ermənilərin məskunlaşdığı ərazilərdən olub. Prezident İlham Əliyevin də dediyi kimi, indiyədək ermənilər bizim evlərimizdə yaşayıblar. Bundan sonra öz evlərimizdə özümüz yaşayacağıq.

Biz ermənilərin viran qoyduğu bu torpaqlara çox qısa zamanda yenidən həyat verəcəyik. Azərbaycanın səfəli məkanlarından olan Zəngilan rayonu tezliklə yenidən qurulacaq, bərpa ediləcək. Çox tezliklə burada tikilən evlər bu torpağın əsl sahibi olan Azərbaycan ailəsinin ocağı qızdıracaq. 30 il əvvəl olduğu kimi, yenə də bu torpaq üzərində Azərbaycan körpəsi böyüyəcək, bu torpağı onu bərəkətli edən, sevgisini ondan əsirgəməyən zəhmətkeş Azərbaycan kəndlisinin alın təri isladacaq, Azərbaycan müəllimi öz şagirdlərinə Qələbə tariximizi burada tikiləcək məktəblərdə öyrədəcək.

İlham İSABALAYEVA,
“Azərbaycan”